

Oriol Izquierdo:

RAFAEL ARGULLOL, *Pasión del dios que quiso ser hombre*, «El Acanilado», 295, Acanilado, Barcelona, 2014, 84 ps.

Rafael Argullol (Barcelona, 1949), catedràtic d'Estètica i Teoria de les Arts a la UPE, poeta i novel·lista, és, sobretot, un assagista de reconeguda trajectòria. Així, el seu assaig *Una educación sentimental* va rebre el premi Casa de América el 2002, i el 2010 l'obra *Visión desde el fondo del mar* va ser guardonada amb els premis Càlamo i Ciutat de Barcelona. Ara incorpora a la trentena de títols que ha signat aquesta «passió», un assaig breu i personal, de plantejament ben senzill i, tanmateix, prou agosarat.

Pasión del dios que quiso ser hombre està estructurat en dues parts. Algú podria definir la primera, «Relato», com l'Evangeli segons Argullol. Perquè, en efecte, aparentment Argullol no fa sinó posar en paraules seves la història de Jesús. Però no ho fa elaborant una mirada distanciada, que busca de revestir-se d'objectivitat, segur que amb la intenció de donar al relator la credibilitat de l'historiador, com ho pretenien els evangelistes canònics, no. Al contrari, escull la força interpel·ladora de la segona persona: Argullol relata la història de Jesús com si l'evoqués davant de Jesús mateix. Com si la rememoressin plegats i la reconstrucció aboqués indefectiblement cap a una interpretació del sentit de la història relatada, de la vida —i la mort— de Jesús. L'elecció de la segona persona facilita aquesta dimensió interpretativa del relat, i dona una certa familiaritat de tracte entre la veu narradora, la d'Argullol, i el protagonista, Jesús, que en altre temps hauria estat, segur, pedra d'escàndol.

El relat està dividit en tres temps. El primer recorre la vida de Jesús des del naixement fins al retorn del desert. El segon segueix, més a prop de la consciència de Crist que de les anècdotes concretes, la peregrinació amb els deixebles, els seus discursos i miracles. El tercer arrenca davant de Caifàs i acaba, després de la crucifixió, amb el breu episodi, etern, de la resurrecció. Des d'un principi titlla Jesús de monstre: «¿Hay una monstruosidad mayor que un dios metido en la piel de un hombre?» Argullol veu Déu-Jesús com un déu grec que

desitja viure en la pell d'un home amb la pretensió, monstruosa, de convertir l'home en déu: «¡La resurrección de la carne! Dios sería hombre para que el hombre pudiera ser dios».

Tot, la vida sencera de Jesús obeeix a un pla traçat per aquest déu que volia ser home, un pla que es compleix fil per randa, fins i tot malgrat ell mateix: alguna cosa hi ha en la vida dels homes a la qual ni tan sols els déus, quan la tasten, voldrien haver de renunciar... Argullol té l'habilitat de significar-ho en una pregunta a la qual ni tan sols Jesús, segurament tampoc cap déu, no troba una resposta millor que el silenci: què és la veritat? La va fer Ponç Pilat i encara ressona.

La tercera part de *Pasión del dios que quiso ser hombre* es titula «Confesión». I és això el que hi fa Argullol, en una orgullosa primera persona, ja des de la primera frase («No soy cristiano», diu): confessar la seva tortuosa —que no torturada— relació amb Jesús, tan descriptiva dels anys que ha viscut: va començar negant-lo, també per reacció a l'omnipresència de la seva figura en el paisatge d'infantesa i, després de recórrer tots els colors de la indiferència, ara, implícitament, sent la necessitat de reivindicar-lo: «Yo no discuto sobre él ni creo en él, pero no me he olvidado de él. Por el contrario, me sigo haciendo la misma pregunta: ¿qué quiso?», que, confessa, vol dir «¿qué quiero yo de él?». No he vist que Argullol hagi respost la qüestió. O potser l'última frase insinua una possible resposta: seguint-li les passes pugues unes escales de l'abadia de Montmajour que semblen no dur enlloc. Per bé que «la escalera conduce directamente hacia el azul»...

Tanca *Pasión del dios que quiso ser hombre* una selecció de vint-i-tres imatges que il·lustren fragments concrets del relat que hem llegit a la primera part, o viceversa. És una antologia no gens òbvia d'art sacre, des de la mare de Déu de Vladimír, del segle XII, fins a un parell de quadres de finals del XIX, de Kramskói i Nikolai Ge. Es titula «La mentira de los artistas dice la verdad». I jo no sóc ningú per dubtar-ne.

Francesc Torralba:

P. SEQUERI, *Contra los ídolos postmodernos*, Herder, Barcelona, 2014.

Dins de la col·lecció de teologia de l'editorial Herder, s'acaba de publicar el primer llibre en llengua castellana del professor Pierangelo Sequeri (Milà, 1944), professor de teologia fonamental a Itàlia. Es tracta d'un text breu, profund, a voltes provocador, que no deixarà cap lector indiferent. L'assaig de Sequeri és, com diu el títol, una presentació dels ídols postmoderns, però, a la vegada, desenvolupa una desconstrucció de cadascun d'ells i planteja una proposta humanista inspirada en l'Evangelí.

No és un text nostàlgic d'un passat gloriós. No és un text ingenu, menys encara una apologia del present. La diagnòsi que proposa Sequeri és molt crítica, però està fonamentada en fets que el teòleg observa en la vida occidental i que, molt sovint, ens passen desapercebuts. És, doncs, un llibre que fila prim i que desplega una crítica filosòfica fonamentada del que s'ha anomenat la postmodernitat.

En el text hi ha referències a Friedrich Nietzsche, una de les fonts d'inspiració dels postmoderns, però també a Gianni Vattimo i a altres apòstols de la postmodernitat. Mostra com la mort cultural de Déu no ha deixat un paisatge desert de divinitat, sinó que ha obert un escenari poblat d'ídols que devoren les seves víctimes. El politeisme axiològic és un fet i s'hi instal·la un nou paganisme que té com a màxim exponent el déu diner. El mateix Papa Francesc es refereix, en les seves anàlisis, al fetixisme del diner o bé a la idolatria del diner.

Sequeri mostra com es desenvolupa una nova forma de religió civil, amb els seus altars i els seus sacrificis, amb les seves devocions i esclavituds i com aquesta nova forma de religió civil és introduïda subtilment a través del *mass media* i dels eslògans de publicitat. El vell Déu ha mort, o, per dir-ho a la manera de Friedrich Nietzsche, ha estat assassinat, però la seva mort no ha portat un alliberament per a l'ésser humà, ni més cotes de felicitats, llibertat, benestar, sinó noves formes de submissió i d'infelicitat.

El professor italià fixa la seva atenció en quatre ídols, objecte de devoció i de reverència pública: la joventut, el creixement, la comuni-

cació i la secularització. Contra el pronòstic de Zaratustra, el nou home no és capaç de viure sense Déu en el món. Sent nostàlgia d'una divinitat, però no pot ressuscitar el Déu mort, però sí que pot confiar la seva vida a nous ídols que, sota l'aparença de llibertat, l'exploten i absorbeixen tota la seva energia.

El culte a la joventut, l'obsessió pel creixement econòmic, la devoció a la xarxa telemàtica i a l'autonomia del subjecte són qüestions que tracta i que permeten al lector examinar-se a fons i mesurar el seu grau de maduresa com a ciutadà i el fonament de les seves creences més secretes. És un assaig que té el do de fer-nos pensar. Només per això recomano vivament la seva lectura, encara que el lector no comparteixi moltes afirmacions que s'hi fan.

Emília Bea:

Ressenya: DD.AA., *Soli Deo Gloria. El llegat de Joan Calví (1509-1564) i la construcció de la modernitat* [Joan Alfred Martínez, August Monzon i Ana Colomer, eds.], València, PUUV, 2012.

El solc traçat per la figura i l'obra de Joan Calví (1509-1564) ha marcat profundament la formació i el desenvolupament de la modernitat occidental i, a través de l'expansió colonial i la globalització, ha deixat la seua empremta sobre el conjunt del món contemporani. En aquest volum s'apleguen un conjunt de recerques i treballs sobre Calví i el calvinisme, pertanyents tant a la teologia com a la història, a la filosofia com a les ciències socials.

Al País Valencià, i a la resta dels territoris hispànics, cal situar la sort de la tradició calvinista dins la tràgica i truncada arribada de les idees protestants al segle XVI. Per contrast, l'exemple del territori occità del Bearn mostra com hauria estat possible una història diferent. És només a partir del segon terç del segle XIX, de la mà de la costosa irrupció de la llibertat de consciència, que té lloc a casa nostra una segona recepció de la Reforma, per bé que amb un impacte limitat.

La combinació de la tesi de Max Weber sobre la relació entre calvinisme i capitalisme amb una certa interpretació hegeliana de la història reduiria el primer a una síntesi superadora del cristianisme

catòlic medieval i del seu contrari, el luteranisme –a un moment necessari, però provisional, en el camí cap a la racionalització i la secularització definitives. Ara bé, cal desmitificar els plantejaments weberians i també constatar com el pensament calvinista ha estat especialment fecund en l'època contemporània.

Al segle XX, Karl Barth, en confrontació directa amb el totalitarisme nazi, reiterà la permanent actualitat del *Soli Deo Gloria* de la Reforma: l'actitud del creient respecte al món no pot ser de separació (insolidària) ni d'absorció (secularitzadora), sinó de testimoni i compromís en favor d'una «societat responsable», en la qual hom exerceix una crítica permanent a la hipertròfia de qualsevol poder, sia polític, econòmic o religiós. Altres pensadors actuals de tradició reformada –Denis de Rougemont, Paul Ricoeur, Jacques Ellul–, fidels a les grans conviccions de la modernitat, han estat capaços d'afrontar creativament els seus dèficits en un món ja postmodern.

Antoni Matabosch:

B. SESBOUÉ, *L'Église et les Églises. La conversion catholique à l'œcuménisme*, Médiaspaul, Paris, 2013, 135 ps.

L'autor té la gran qualitat de ser un molt bon teòleg i escriu de manera entenedora i atractiva, com ja ho havia demostrat en el seu magnífic «Creer: invitación a la fe católica». El present llibret és una molt bona visió de conjunt de la «conversió» a l'ecumenisme de l'Església catòlica, de la doctrina ecumènica en el conjunt dels documents del Concili Vaticà II i els progressos i la situació actual.

Abans del Concili l'Església catòlica, excepte un bon grup de pioners, veia amb molt mals ulls la relació amb els altres cristians, els quals considerava simplement com dissidents que havien de tornar a la casa que abandonaren un dia. L'Encíclica *Mortalium Animos* de 1928 en fou l'exemple més clar. Sesboué, citant Congar, afirma, amb una certa exageració, que «els bisbes... es convertiren a l'ecumenisme en pocs minuts, en màxim algunes hores» (p. 9); en tot cas fou un canvi molt ràpid.

La primera part del llibre desenvolupa la preocupació ecumènica

en el conjunt del treball conciliar. El Decret d'Ecumenisme en cap cas és una flor aïllada. L'A. recorda la relació entre Escriptura i Tradició (de gran repercussió ecumènica) a la *Dei Verbum*. El cèlebre i cabdal «subsistit in» de la *Lumen Gentium*, que va permetre apreciar les riqueses cristianes de les altres confessions. La doctrina sobre la Verge Maria. I, finalment, la llibertat religiosa, on la «conversió» fou encara més estrident i cabdal.

La segona part és menys original, perquè fa un resum del Decret d'Ecumenisme. El més interessant del llibre són les darreres 50 pàgines (capítol III), sobre la recepció del Concili en els darrers 50 anys. En un primer moment descriu la recepció popular, del poble de Déu, i hi inscriu l'acceptació general del fet ecumènic, el canvi de relacions i els avenços teològics dels grups oficinosos. En un segon moment, desenvolupa la recepció kerigmàtica i pastoral, que inclou els gestos simbòlics, els diàlegs bilaterals oficials i els nous acords teològics.

Al costat dels progressos innegables, l'A. no amaga les ambigüitats i els punts negatius. Avui dia el clima és diferent; s'ha acabat el gran entusiasme i estem en un realisme una mica desil·lusionat; la crisi de fe d'Occident no hi ajuda gens. Però, segons Sesboüé, hem d'estar atents als nous signes dels temps. Distingeix entre tres problemes nous i dos d'antics no resolts. Els tres nous són la mundialització (la unió dels cristians al servei de la unitat del gènere humà), el diàleg interreligiós (que planteja de manera nova el tema de la mediació salvadora de Crist) i els problemes ètics i morals nous. Els tres antics són la reconciliació dels ministeris, els models d'unitat (com imaginem la Església unida, o millor en comunió, del futur?).

El llibre acaba amb la pregunta: Hem assolit el punt de no retorn? L'A. creu que no podem anar enrere, però que no podem estar satisfets de l'*statu quo* actual. De manera realista conclou que «constatem avui una "relativa" latència del moviment ecumènic, especialment en iniciatives doctrinals. El retorn identitari es fa sentir en les noves generacions. Constato, a més, diu, que l'ecumenisme en l'Església catòlica ha esdevingut de nou un factor sectorial, però que ja no és com en el Vaticà II coextensiu a tota la recerca de l'Església» (p. 128). I conclou demanant conversió i decisió.